

Оцінка стану витрат великих промислових підприємств як об'єкта управління та економічного аналізу

(Представлено д.е.н., проф. Свірко С.В.)

В статті досліджено праці в яких розглядалися питання економічного аналізу та оцінки сучасного стану виробничих витрат великих промислових підприємств. В процесі дослідження було оцінено індекси промислової продукції в Україні, за якими спостерігається позитивна динаміка. Здійснено Аналітичну оцінку структури витрат підприємства, зокрема дослідження було проведено на основі великих промислових підприємств України: ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод», ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», ПАТ «Євроцемент-Україна», ПАТ «Енергомаши», ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування». В цілому аналіз даних структури витрат підприємств, що досліджуються, показав зростання виробничих та зменшення невиробничих витрат. Проведено загальну оцінку структури операційних витрат за елементами на великих промислових підприємствах в розрізі: матеріальних затрат, витрат на оплату праці, відрахувань на соціальні заходи, амортизації, інших операційних витрат. Проведена оцінка сучасного стану витрат великих промислових підприємств показала, що на їх поведінку в більшій мірі впливають особливості функціонування підприємства.

Ключові слова: витрати; економічний аналіз; оцінка; промислові підприємства; виробничі витрати.

Актуальність дослідження. Розвиток економічного аналізу як функціональної економічної науки вимагає застосування науково-дослідного інструментарію, який би забезпечив вивчення стану об'єкту дослідження. Особливо гостро зазначене питання стає в умовах динамічних змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, адже система об'єктів економічного аналізу є досить мінливою, особливо коли мова йде про виробничі витрати. Для забезпечення повного уявлення про систему управління виробничими витратами великих промислових підприємств актуалізується питання оцінки їх сучасного стану. «Аналіз витрат підприємства є основою для їх прогнозування. Особливо важливого значення набуває ретельний економічний аналіз в умовах самостійного прогнозування витрат підприємства. В сучасних умовах господарювання підприємства прагнуть максимізувати свої доходи, які забезпечують їх розвиток і надати соціальні гарантії працівникам. Зниження та оптимізація витрат підприємства сприяє як зростанню прибутку, так і найбільш раціональній організації трудового процесу» [1, с. 80].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання економічного аналізу та оцінка сучасного стану виробничих витрат великих промислових підприємств розглядалися у працях вчених: В. Євдокимов, О. Іванюга, М. Самчик, К. Самчук, С. Свірко, Н. Піскунова, М. Федорець, К. Піскунова, І. Білоусова, Г. Савицька, В. Іваненко, Е. Мних, О. Мачулка, І. Панченко, П. Попович, Н. Черткова, М. Чумаченко, М. Грещак, З.-М. Задорожний, О. Кірдіна, Г. Колісник, Н. Костецька, С. Котляров, Ю. Кравчук, Ю. Мірошніченко, Г. Партин, В. Панасик, Г. Поляк, М. Пушкар, А. Турило, А. Турило, Ю. Цаль-Цалко, А. Череп та інші.

Викладення основного матеріалу. Вивчаючи сучасний стан промислової галузі варто наголосити, що у 2018 р. спостерігається позитивна динаміка, особливо оцінюючи індекси промислової продукції в Україні. «У машинобудуванні проти січня–квітня 2017 р. обсяги виробництва продукції зросли на 5,2 %, у т.ч. у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – на 9,4 %, машин і устаткування загального призначення – на 4,6 %, інших машин і устаткування загального призначення – на 6,6 %, залізничних локомотивів і рухомого складу – на 68,0%, машин і устаткування для металургії – на 9,0 %, у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів – на 14,7 %. Водночас спостерігалось зменшення випуску продукції у виробництві електричного устаткування (на 1,6 %), машин і устаткування для сільського та лісового господарства (на 31,5%), для добувної промисловості та будівництва (на 6,5 %)» [2]. Більш детально розглянута інформація наведена на рисунку 1, де зазначено індекси промислової продукції помісячно за період 2017 р. та перші 2 місяці 2018 р.

Стосовно індексу промислової продукції у 2017 році, можна констатувати однозначно позитивно стали динаміку, адже з початку року, а саме з січня спостерігається збільшення даного індексу, який становить 106,4 %, що є найбільшим за досліджуваний період. Незначне зменшення індексу зафіксовано у квітні та травні, який дорівнює 98,8 та 99,4 % відповідно, але починаючи з червня місяця і до кінця року зафіксовано сталі збільшення індексу промислової продукції, що свідчить про покращення ситуації в цілому у промисловій галузі.

Варто зазначити, що у 2018 році порівняно з 2017 р.(січень–квітень) стан промислової продукції значно покращився, оскільки спостерігається приріст промислового виробництва, індекс якого у порівнянні з попереднім роком хоча у січні місяці менший на 2,8 %, але починаючи з лютого місяця індекс збільшився та дорівнює 102,8 %, що на 1,6% більше ніж з аналогічним місяцем 2017 року, березень та квітень місяць також характеризуються позитивним збільшенням та дорівнюють 102,4 % та 102,6 % відповідно, що на 2,3 % та 3,8 % більше у порівнянні з досліджуваними місяцями 2017 року.

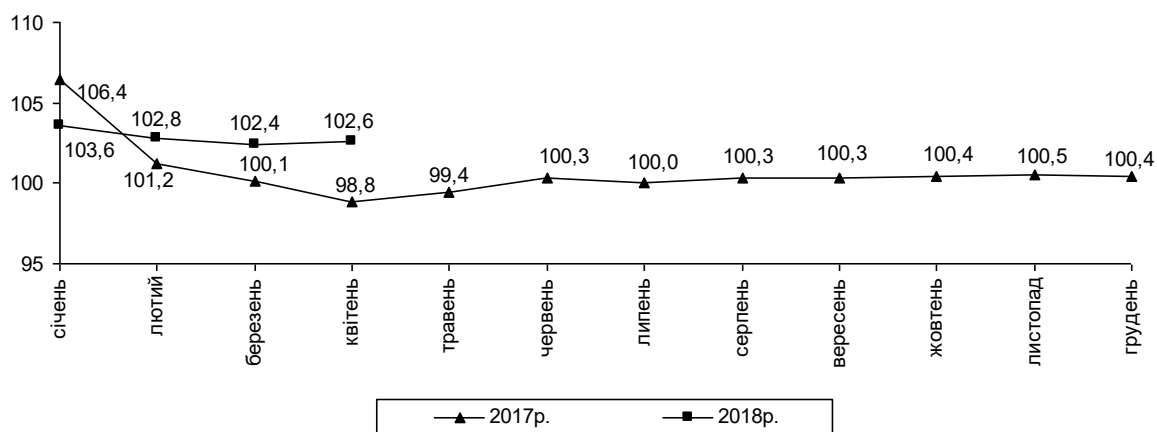

Рис. 1. Індекси промислової продукції у 2017–2018 роках
(у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком) [2]

Об'єктами дослідження стали великі промислові підприємства України: ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод», ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», ПАТ «ЄВРОЦЕМЕНТ-Україна», ПАТ «Енергомаш», ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування». Дослідження проведено за двома напрямками:

- по-перше, аналітична оцінка структури витрат діяльності великих промислових підприємств;

- по-друге, аналітична оцінка структури операційних витрат великих промислових підприємств за елементами витрат (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, витрати на соціальні заходи (єдиний соціальний внесок), амортизація, інші витрати).

Інформаційним джерелом оцінки стала фінансова звітність досліджуваних великих промислових підприємств, що оприлюднена на офіційних сайтах та Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України (АРІФРУ). Загальна оцінка структури витрат періоду великих промислових підприємств представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Аналітична оцінка структури витрат підприємства, %

Підприємство	Значення показника, за роками					Абсолютне відхилення			
	2013	2014	2015	2016	2017	14/13	15/14	16/15	17/16
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Собівартість реалізації</i>									
ПАТ «СКМЗ»	58,19	40,08	19,30	48,56	58,19	-18,11	-20,78	29,26	9,63
ПАТ «НКМЗ»	71,54	55,31	71,95	70,08	71,54	-16,23	16,64	-1,87	1,46
ПАТ «Євроцемент-Україна»	84,44	76,22	74,20	72,02	84,44	-8,22	-2,02	-2,18	12,42
ПАТ «Енергомаш»	70,40	30,18	29,30	55,60	70,40	-40,22	-0,88	26,30	14,80
ПАТ «КЗВВ»	60,36	31,40	16,59	50,95	60,36	-28,96	-14,81	34,36	9,41
<i>Адміністративні витрати</i>									
ПАТ «СКМЗ»	4,06	4,32	7,10	14,94	4,06	0,26	2,78	7,84	-10,88
ПАТ «НКМЗ»	15,67	16,57	12,88	13,79	15,67	0,90	-3,69	0,91	1,88
ПАТ «Євроцемент-Україна»	2,57	3,25	3,97	2,43	2,57	0,68	0,72	-1,54	0,14
ПАТ «Енергомаш»	3,37	1,46	1,56	2,33	3,37	-1,91	0,10	0,77	1,04
ПАТ «КЗВВ»	7,50	3,45	2,85	7,00	7,50	-4,05	-0,60	4,15	0,50
<i>Витрати на збут</i>									
ПАТ «СКМЗ»	1,31	2,02	1,41	2,62	1,31	0,71	-0,61	1,21	-1,31
ПАТ «НКМЗ»	4,57	4,14	5,31	4,31	4,57	-0,43	1,17	-1,00	0,26

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ПАТ «Євроцемент-Україна»	8,17	8,61	8,78	9,09	8,17	0,44	0,17	0,31	-0,92
ПАТ «Енергомаш»	4,47	3,04	1,49	2,80	4,47	-1,43	-1,55	1,31	1,67
ПАТ «КЗВВ»	2,23	0,90	0,56	2,50	2,23	-1,33	-0,34	1,94	-0,27
<i>Інші операційні витрати</i>									
ПАТ «СКМЗ»	28,36	27,10	25,09	30,19	28,36	-1,26	-2,01	5,10	-1,83
ПАТ «НКМЗ»	5,08	19,66	1,46	7,31	5,08	14,58	-18,20	5,85	-2,23
ПАТ «Євроцемент-Україна»	15,21	17,36	10,98	7,69	15,21	2,15	-6,38	-3,29	7,52
ПАТ «Енергомаш»	8,55	56,84	58,39	20,00	8,55	48,29	1,55	-38,39	-11,45
ПАТ «КЗВВ»	23,76	48,10	3,51	6,39	23,76	24,34	-44,59	2,88	17,37
<i>Фінансові витрати</i>									
ПАТ «СКМЗ»	2,86	2,98	4,96	2,09	2,86	0,12	1,98	-2,87	0,77
ПАТ «НКМЗ»	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ПАТ «Євроцемент-Україна»	0,00	0,00	0,00	3,70	0,00	0,00	0,00	3,70	-3,70
ПАТ «Енергомаш»	9,57	4,48	8,20	17,20	9,57	-5,09	3,72	9,00	-7,63
ПАТ «КЗВВ»	2,20	6,38	10,34	19,20	2,20	4,18	3,96	8,86	-17,00
<i>Інші витрати</i>									
ПАТ «СКМЗ»	5,18	21,74	41,92	1,54	5,18	16,56	20,18	-40,38	3,64
ПАТ «НКМЗ»	0,80	1,58	1,43	2,32	0,80	0,78	-0,15	0,89	-1,52
ПАТ «Євроцемент-Україна»	3,00	6,09	9,19	4,38	3,00	3,09	3,10	-4,81	-1,38
ПАТ «Енергомаш»	2,10	3,40	0,23	2,05	2,10	1,30	-3,17	1,82	0,05
ПАТ «КЗВВ»	3,23	9,76	45,12	13,97	3,23	6,53	35,36	-31,15	-10,74
<i>Податок на прибуток від звичайної діяльності</i>									
ПАТ «СКМЗ»	0,04	1,77	0,22	0,06	0,04	1,73	-1,55	-0,16	-0,02
ПАТ «НКМЗ»	2,34	2,74	6,97	2,19	2,34	0,40	4,23	-4,78	0,15
ПАТ «Євроцемент-Україна»	1,83	5,82	3,85	8,38	1,83	3,99	-1,97	4,53	-6,55
ПАТ «Енергомаш»	1,53	0,60	0,83	0,00	1,53	-0,93	0,23	-0,83	1,53
ПАТ «КЗВВ»	0,71	0,00	21,02	0,00	0,71	-0,71	21,02	-21,02	0,71
<i>Разом</i>	100	100	100	100	100	-	-	-	-

Аналіз даних структури витрат підприємств, що досліджуються, свідчить про зростання виробничих та зменшення невиробничих витрат, адже собівартість реалізації продукції на кінець досліджуваного періоду збільшилася на всіх досліджуваних підприємствах, а найбільша частка зафіксована на ПАТ «Євроцемент-Україна» та дорівнює 84,44 %. Частка адміністративних витрат збільшилася, найбільша частка становить 15,67% на ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», а найменша ПАТ «Євроцемент-Україна» дорівнює 2,57 %. Частка витрат на збут протягом досліджуваного періоду також характеризується сталою тенденцією до збільшення, найбільша частка становить 8,17 % на ПАТ «Євроцемент-Україна», найменша на ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод». Дещо інша ситуація щодо інших операційних витрат, оскільки зафіксовано незначне зменшення частки на кінець 2017 року на ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» на 1,83 пункти, ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» на 2,23 пункти та ПАТ «Енергомаш» на 11,45 пункти.

Стосовно фінансових та інших витрат спостерігається аналогічна ситуація, адже на кінець 2017 року зосереджена тенденція до зменшення питомої ваги даних витрат.

Порівняльна характеристика в розрізі кожного виду витрат досліджуваних великих промислових підприємств періоду представлена на рисунках 2 – собівартість продукції, 3 – адміністративні витрати, 4 – витрати на збут, 5 – фінансові витрати; 6 – інші витрати.

За даними наведеними на рисунку 2 можемо констатувати, що найбільший показник собівартості продукції зафіксовано на ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» та становить 2 млн. 902092 тис. грн. на кінець 2017 р., у 2016 році сума собівартості продукції зменшилася на 30909 тис. грн., що на 1,45% менше порівняно з 2016 р., у 2014 р. відбулося зменшення собівартості продукції на 2,66 %, а от у 2015 р. ситуація дещо змінилася приріст собівартості продукції зріс на 18,47 %.

Найменший показник собівартості продукції протягом всього досліджуваного періоду спостерігається на ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод», стала тенденція до зменшення зафіксована протягом 2014–2015 рр. та становить 122452 тис. грн. та 97740 тис. грн., що на 45,66 та 20,18 % відповідно менше порівняно з 2013 рр. Суттєве зростання собівартості продукції на ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» відбулося у 2016 році та становило 309086 тис. грн, що на 216,23 % більше, ніж у 2015 р., на кінець 2017 р. – зменшилася на 57,24 % порівняно з 2016 р.

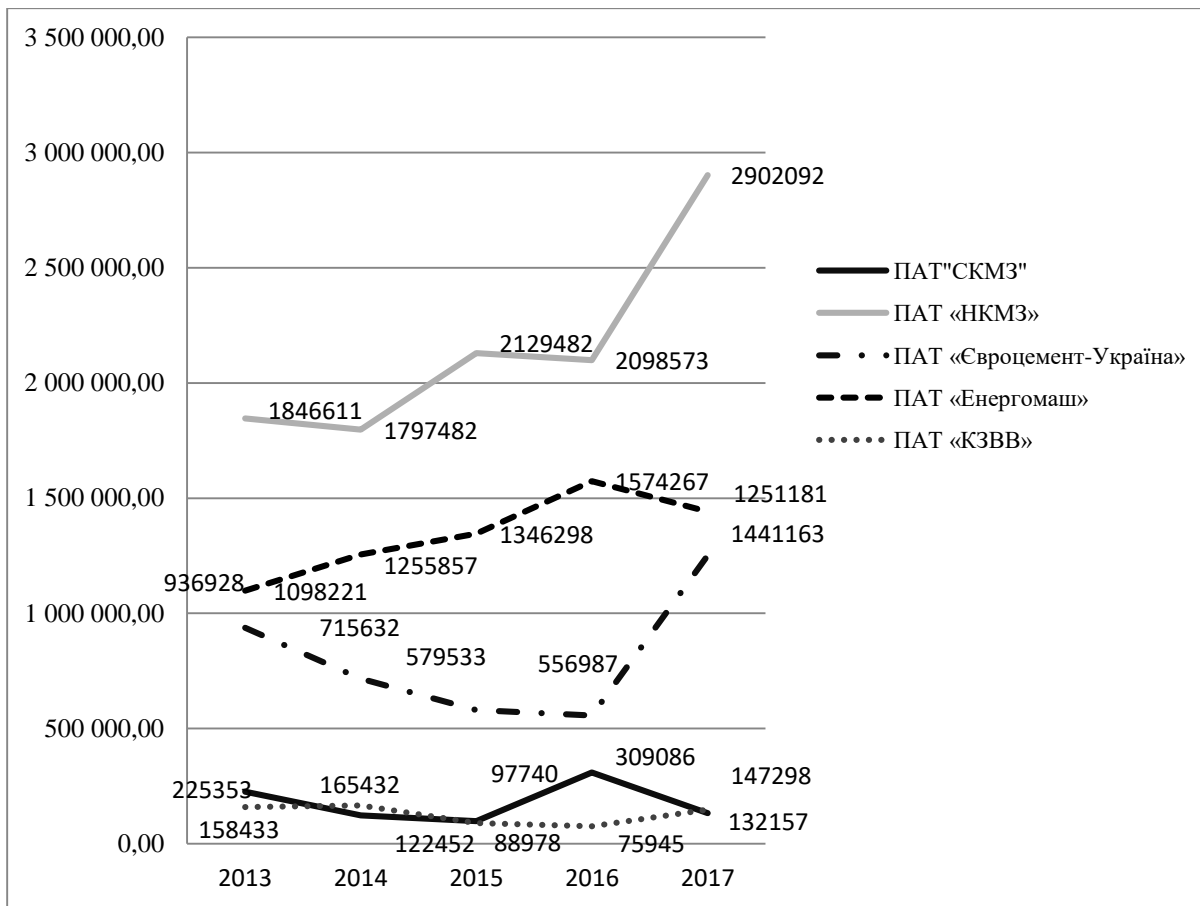

Рис. 2. Результат аналізу собівартості продукції

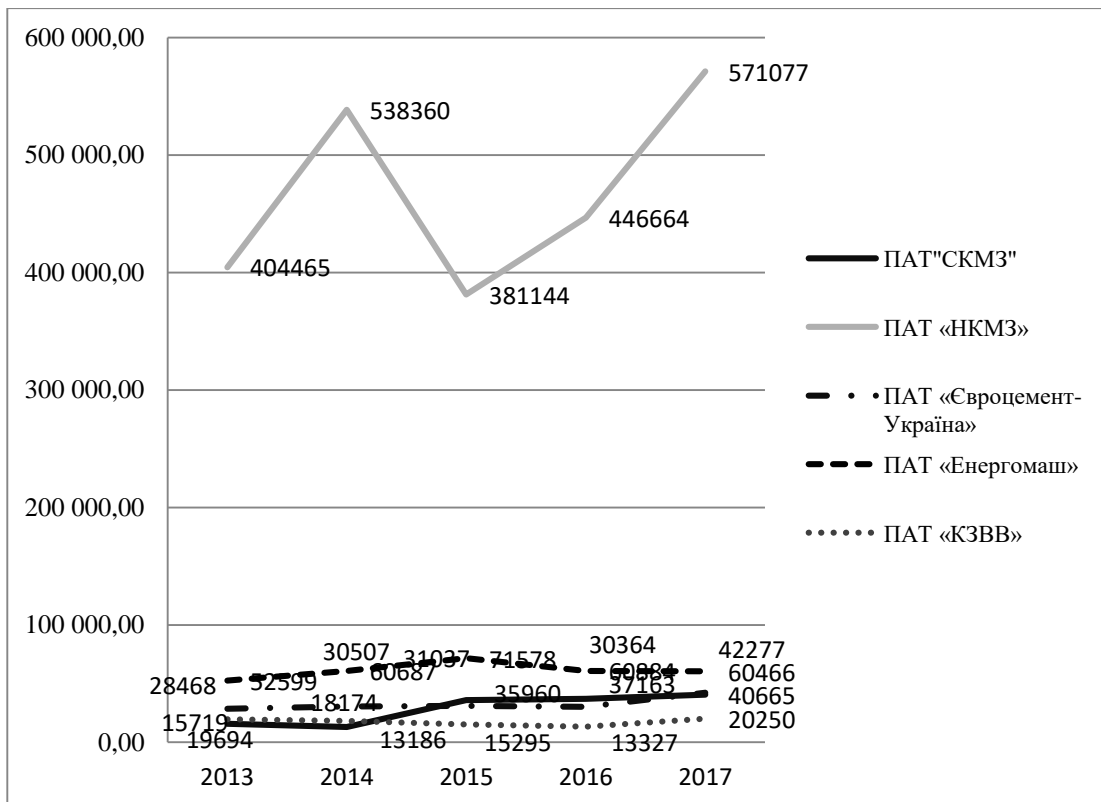

Рис. 3. Результат аналізу адміністративних витрат

Варто зазначити, що негативна ситуація стосовно собівартості продукції протягом 2013–2017 рр. зафіксована на ПАТ «Євроцемент-Україна» та ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування», проте їм вдалося на кінець 2017 р. стабілізувати ситуацію з собівартістю продукції та збільшити її на 124,63 та 93,95 % відповідно. Протилежна ситуація на ПАТ «Енергомаш» адже починаючи з 2013 показник збільшувався до 2016 року, а от на кінець 2017 р. зменшився на 8,45 %. Таким чином, на більшості досліджуваних великих промислових підприємствах на кінець досліджуваного періоду прослідковується тенденція до збільшення, що свідчить про збільшення обсягу виробництва продукції.

Вивчення стану адміністративних витрат великих промислових підприємств є важливим з позиції управління постійними витратами великого промислового підприємства загалом. Провівши аналіз за п'ять років адміністративних витрат великих промислових підприємств, з'ясовано наступне:

- щодо адміністративних витрат позитивна динаміка за досліджуваний період серед досліджуваних підприємств спостерігається на ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» на кінець 2017 р. та становить 571071 тис. грн., у 2016 р. приріст адміністративних витрат зріс на 17,19 % порівняно з переднім роком, суттєве зменшення зосереджено у 2015 р. та становить на 29,20 % менше ніж у 2014 р., на початок досліджуваного періоду приріст адміністративних витрат становить 33,10 % більше ніж у 2013 р.

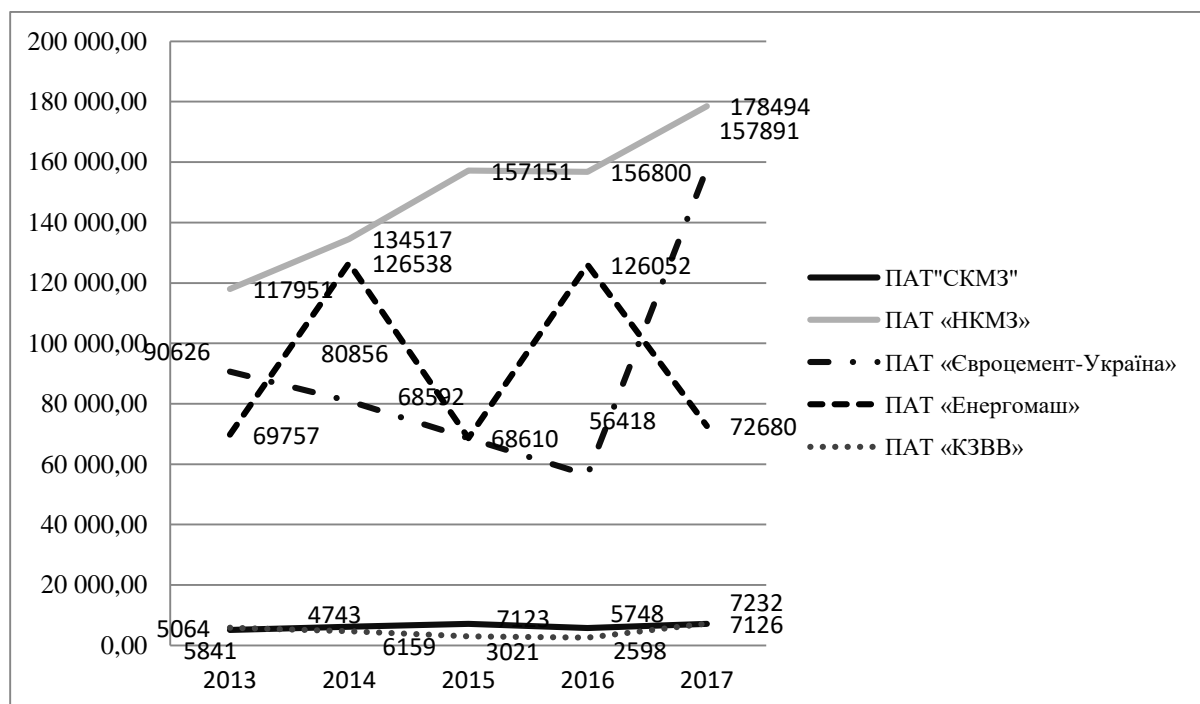

Рис. 4. Результат аналізу витрат на збут

- ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування» характеризується найменшими показниками адміністративних витрат за всі роки, які досліджуються, адже у 2017 р. адміністративні витрати дорівнюють 20050 тис. грн., з 2013–16 рр. спостерігається позитивна тенденція до зменшення загальногосподарських витрат. Аналогічна ситуація зафіксована на ПАТ «Енергомаш», оскільки на останні два роки ситуація щодо показника адміністративних витрат є негативною та характеризується зменшенням приросту на 14,94 та 0,69 % відповідно. На ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» та ПАТ «Євроцемент-Україна» можна констатувати позитивну тенденцію протягом 2013–17 рр., за винятком на ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» у 2015 р. спостерігається зменшення приросту на 29,20 % ніж у попередньому.

Аналізуючи витрати на збут великих промислових підприємств нами з'ясовано наступне:

- позитивна динаміка витрат на збут зосереджена на ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» та ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод», адже на ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» - найбільший показник, який дорівнює 178494 тис. грн., у 2016 році приріст витрат на збут знизився на 0,22 % порівняно з 2015 роком, у 2014–2015 рр. відображено покращення стану динаміки та приріст становить 14,04 та 16,83 % відповідно;

- на ПАТ «Євроцемент-Україна» та ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування» стан динаміки дещо нестабільний, оскільки протягом останніх років зафіксовано суттєве зниження показника витрат на збут. На ПАТ «Енергомаш» спостерігаємо зміну тенденції та суттєве зменшення приросту показника витрат на збут на кінець 2017 р., який дорівнює 72680 тис. грн, що на 42,34 % менше ніж у 2015 р.

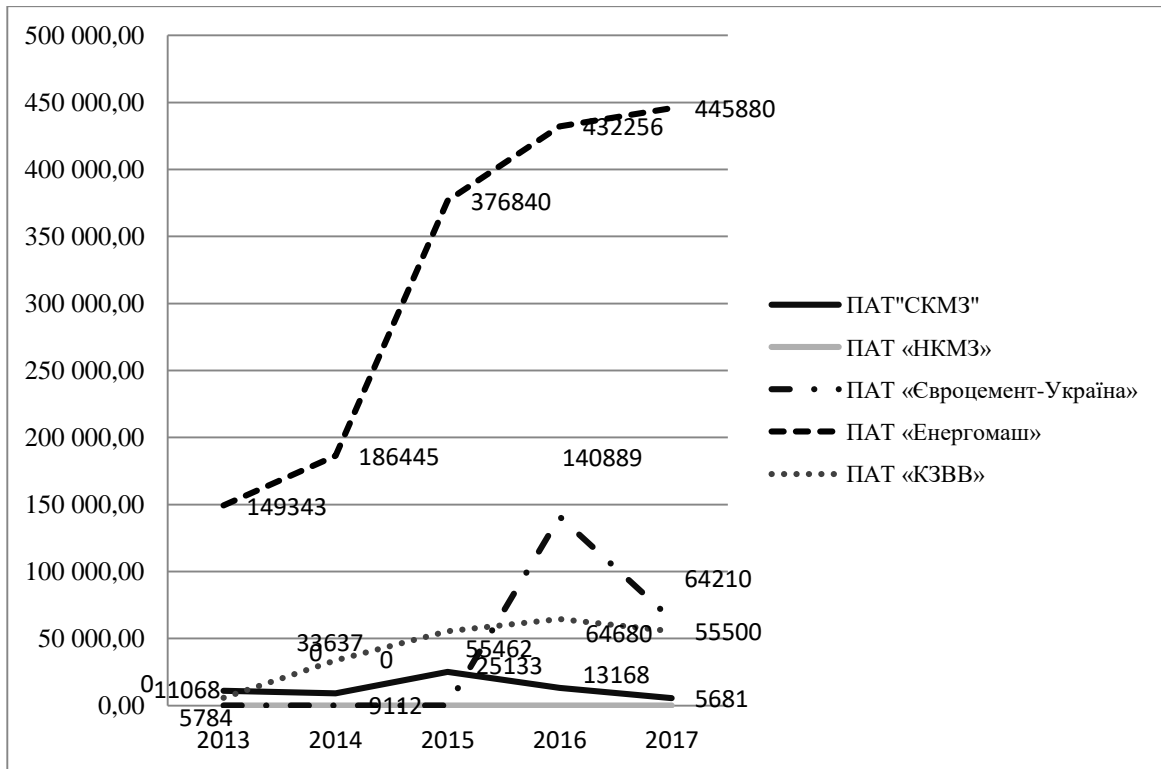

Рис. 5. Результат аналізу фінансових витрат

Разом з цим фінансові витрати зменшилися на кінець досліджуваного періоду на ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод», ПАТ «Свроцемент-Україна» та ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування» та відповідно становлять 5681, 64210 та 5550 тис. грн, що на 56,86, 54,43 % та 14,19 % менше ніж у попередньому році. Збільшення суми фінансових витрат зосереджено тільки на ПАТ «Енергомаш» не тільки у 2017 р., а й протягом всього періоду.

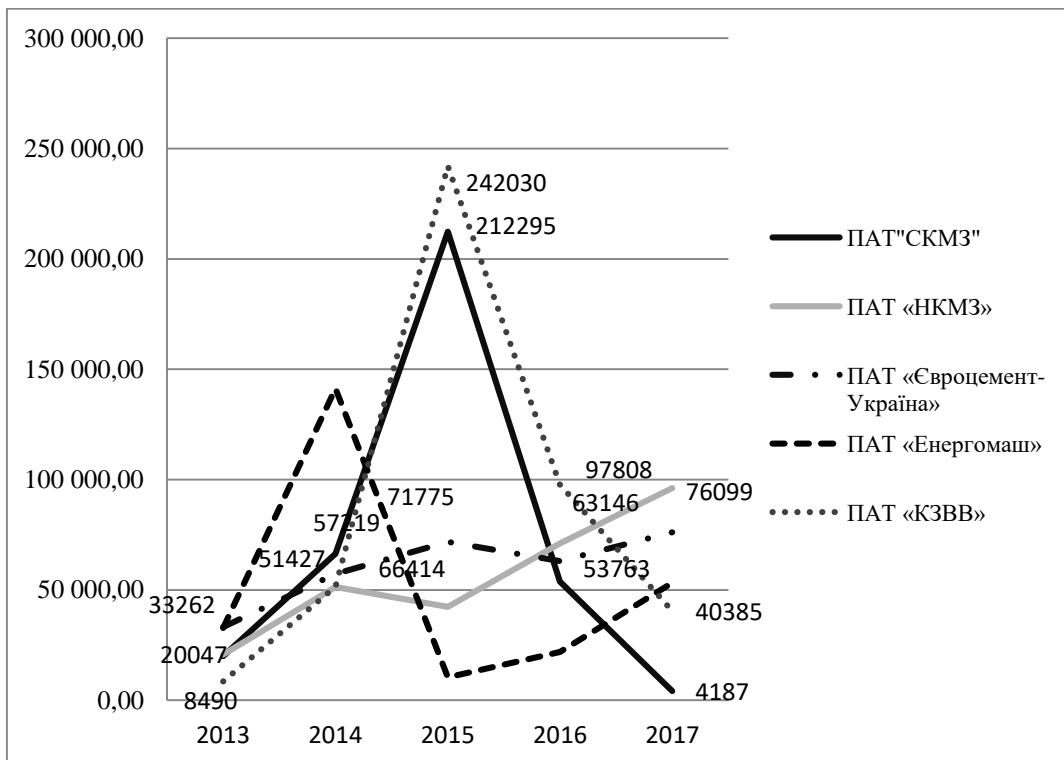

Рис. 6. Результат аналізу інших витрат

Що стосується інших витрат, то на трьох досліджуваних підприємствах спостерігається позитивна тенденція, а саме на ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», ПАТ «Євроцемент-Україна» та ПАТ «Енергомаш», адже протягом досліджуваного періоду 2013–2017 рр. зафіксовано збільшення суми інших витрат. В свою чергу, на ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» та ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування» зосереджені негативні значення суми інших витрат, які в свою чергу становлять 46367 тис. грн та 42937 тис. грн у 2017 році, або ж на 92,21 та 58,71 % відповідно менше ніж у 2016 році.

Загальна оцінка структури операційних витрат за елементами на великих промислових підприємств представлена в таблиці 2.

Таблиця 2

Аналітична оцінка структури операційних витрат підприємства за елементами, %

Підприємство	Значення показника, за роками				Абсолютне відхилення				
	2013	2014	2015	2016	2017	14 / 13	15 / 14	16 / 15	17 / 16
<i>Матеріальні затрати</i>									
ПАТ «СКМЗ»	70,02	50,57	48,48	51,88	70,02	-19,45	-2,09	3,40	18,14
ПАТ «НКМЗ»	44,48	41,62	47,41	56,91	44,48	-2,86	5,79	9,50	-12,43
ПАТ «Євроцемент-Україна»	75,47	75,64	75,50	83,99	75,47	0,17	-0,14	8,49	-8,52
ПАТ «Енергомаш»	55,47	54,43	58,89	60,55	55,47	-1,04	4,46	1,66	-5,08
ПАТ «КЗВВ»	53,47	24,10	46,33	45,67	53,47	-29,37	22,23	-0,66	7,80
<i>Витрати на оплату праці</i>									
ПАТ «СКМЗ»	16,46	21,77	19,56	28,41	16,46	5,31	-2,21	8,85	-11,95
ПАТ «НКМЗ»	28,90	27,70	26,81	27,05	28,90	-1,20	-0,89	0,24	1,85
ПАТ «Євроцемент-Україна»	3,88	4,71	4,69	3,78	3,88	0,83	-0,02	-0,91	0,10
ПАТ «Енергомаш»	12,95	11,44	9,18	9,75	12,95	-1,51	-2,26	0,57	3,20
ПАТ «КЗВВ»	53,47	8,20	24,83	21,62	53,47	-45,27	16,63	-3,21	31,85
<i>Відрахування на соціальні заходи</i>									
ПАТ «СКМЗ»	6,21	8,19	7,31	6,17	6,21	1,98	-0,88	-1,14	0,04
ПАТ «НКМЗ»	28,90	27,70	26,81	27,05	28,90	-1,20	-0,89	0,24	1,85
ПАТ «Євроцемент-Україна»	1,42	1,58	1,52	0,81	1,42	0,16	-0,06	-0,71	0,61
ПАТ «Енергомаш»	4,68	4,12	3,33	2,07	4,68	-0,56	-0,79	-1,26	2,61
ПАТ «КЗВВ»	5,67	2,81	8,15	4,34	5,67	-2,86	5,34	-3,81	1,33
<i>Амортизація</i>									
ПАТ «СКМЗ»	4,14	6,87	4,95	4,95	4,14	2,73	-1,92	0,00	-0,81
ПАТ «НКМЗ»	6,96	6,23	6,99	2,82	6,96	-0,73	0,76	-4,17	4,14
ПАТ «Євроцемент-Україна»	3,73	4,50	5,68	2,28	3,73	0,77	1,18	-3,40	1,45
ПАТ «Енергомаш»	8,75	13,29	11,00	12,14	8,75	4,54	-2,29	1,14	-3,39
ПАТ «КЗВВ»	10,22	6,18	9,35	10,02	10,22	-4,04	3,17	0,67	0,20
<i>Інші операційні витрати</i>									
ПАТ «СКМЗ»	3,16	12,60	19,70	8,60	3,16	9,44	7,10	-11,10	-5,44
ПАТ «НКМЗ»	9,14	14,48	10,59	7,56	9,14	5,34	-3,89	-3,03	1,58
ПАТ «Євроцемент-Україна»	15,50	13,57	12,60	9,14	15,50	-1,93	-0,97	-3,46	6,36
ПАТ «Енергомаш»	18,15	16,72	17,60	15,49	18,15	-1,43	0,88	-2,11	2,66
ПАТ «КЗВВ»	12,94	58,71	11,34	18,36	12,94	45,77	-47,37	7,02	-5,42
<i>Разом</i>	100	100	100	100	100	-	-	-	-

Аналіз структури витрат підприємств за елементами свідчить про, те що найбільшу частку матеріальних витрат серед досліджуваних підприємств у 2017 році зосереджено на ПАТ «Євроцемент-Україна» та становить 75,74 %, найменшу на ПАТ «НКМЗ» та дорівнює 44,48 %.

Щодо частки витрат на оплату праці, то найбільша питома вага зафіксовано на ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування» та становить 53,47%, найменша на ПАТ «Євроцемент-Україна» та складає 3,88 %. Частка витрат на амортизацію є незначною на ПАТ «Євроцемент-Україна» та дорівнює 3,73 %, найбільшою часткою характеризується ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування»-10,22 %.

Частка інших операційних витрат у загальних витратах досліджуваних підприємств є найбільшою на ПАТ «Євроцемент-Україна», а найменшою ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» та складає 3,16 %.

Порівняльна характеристика витрат за елементами за кожним окремим підприємством представлено на рисунках 7–11.

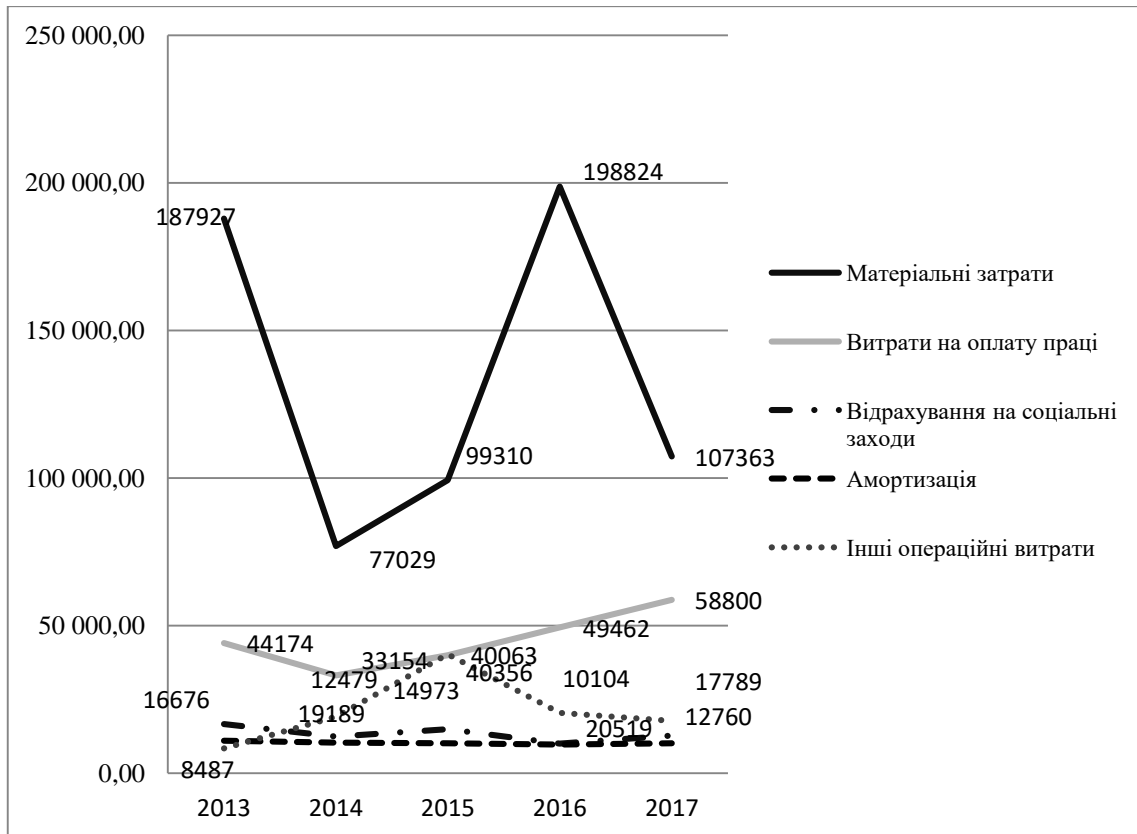

Рис. 7. Аналіз динаміки витрат за елементами на ПАТ «СКМЗ»

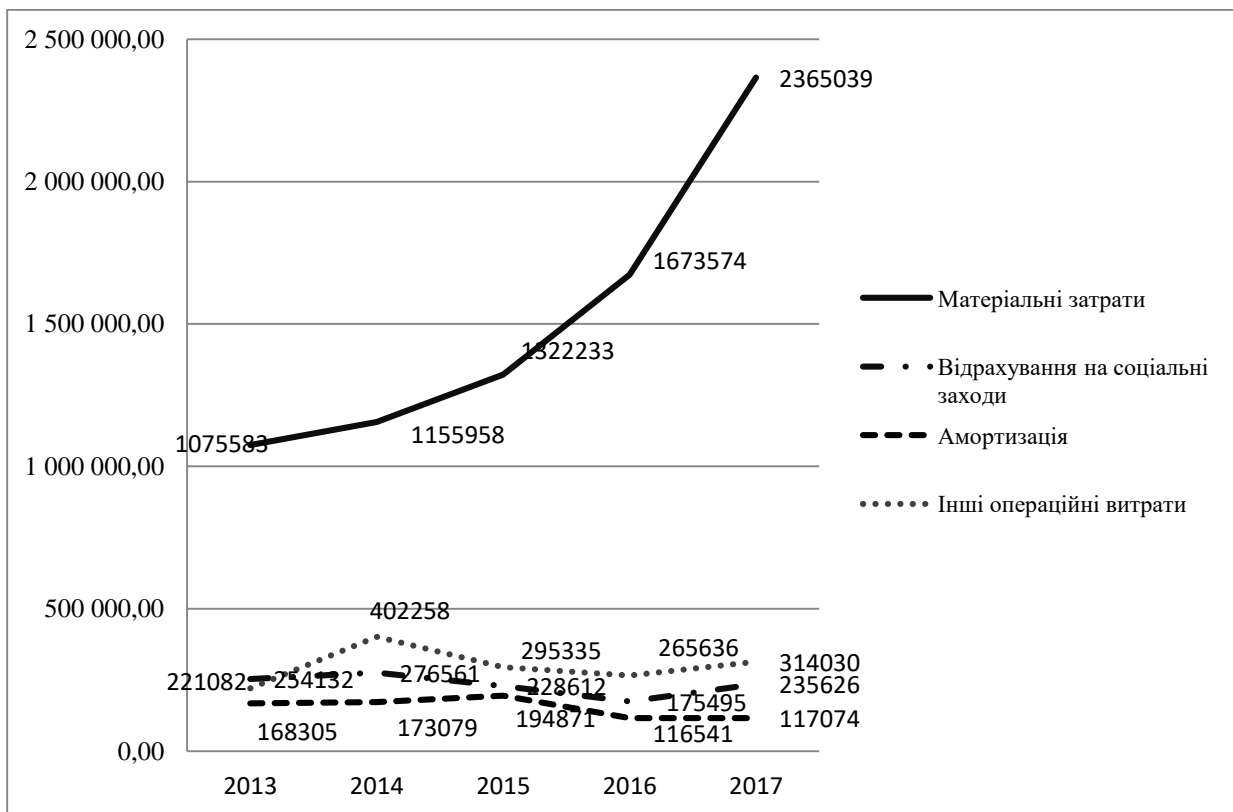

Рис. 8. Аналіз динаміки витрат за елементами на ПАТ «НКМЗ»

На ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» найбільший показник матеріальних затрат спостерігається у 2016 році та становить 198824 тис. грн., що на 100,21 % більше ніж у 2015 році, проте на кінець 2017 р. приріст матеріальних затрат суттєво знизився до 107363 тис. грн., що на 46,00 % менше

порівняно з попереднім. Також протягом останніх двох років збільшилися витрати на оплату праці та дорівнюють 49462 та 58800 тис. грн відповідно, що на 23,46 та 18,88 % більше з попередніми роками. Стосовно відрахування на соціальні заходи, то у 2016 р. зафіксовано їх зменшення порівняно з попередніми роками, яке дорівнює 10104 тис. грн. ,що на 32,62 % менше. Також зменшено суму амортизації до 9750 тис. грн у 2016 році, а вже на кінець 2017 р. амортизацію збільшено на 5,03 у порівнянні з попереднім. Загальна сума витрат у 2017 році зменшилася на 28,31 % або ж на 81707 тис. грн.

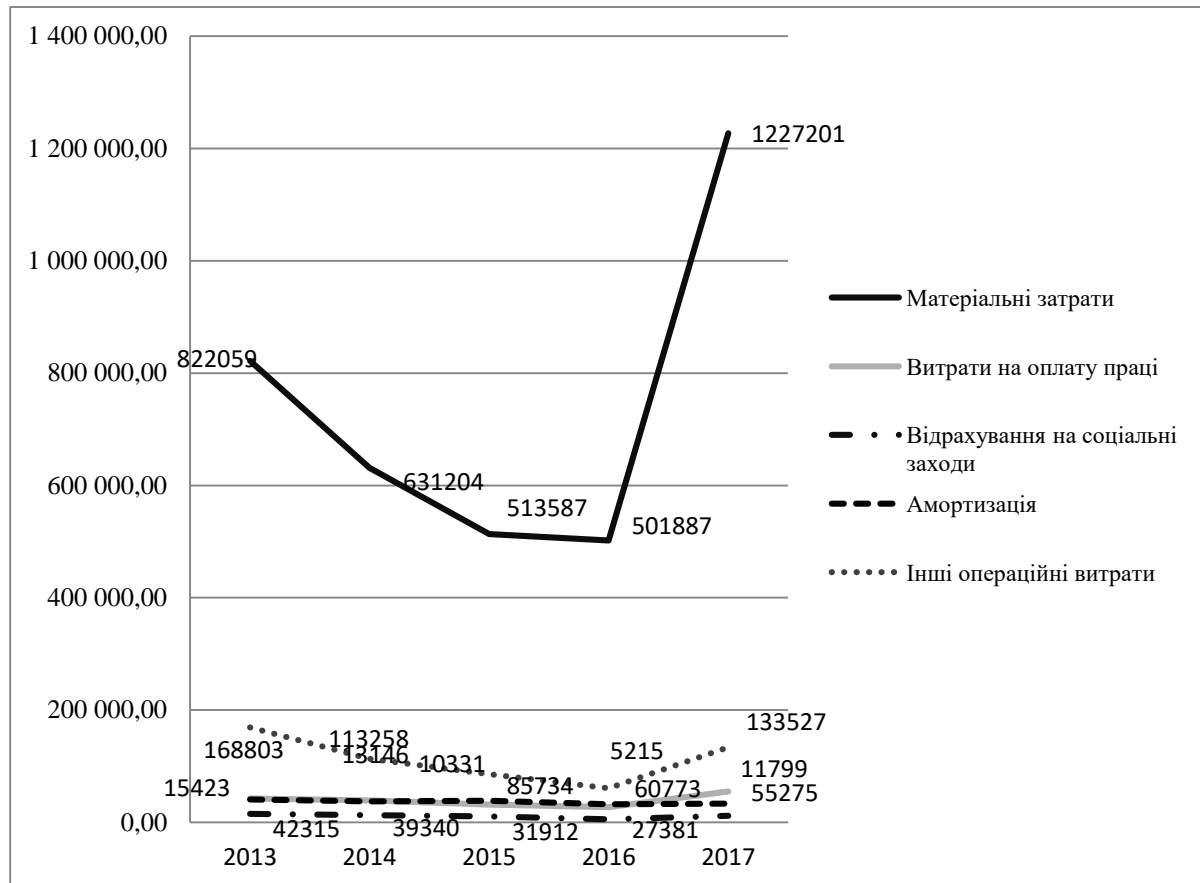

Рис. 9. Аналіз динаміки витрат за елементами на ПАТ «Свроцемент-Україна»

На ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» матеріальні затрати протягом всього періоду різко зростали, у 2017 р. порівняно з 2016 році приріст матеріальних затрат складає 41,32 %. Протягом 2015–2016 рр. витрати на оплату праці були зменшені на 17,34 та 23,23% відповідно порівняно з попередніми роками, у наступному році розмір витрат на оплату праці було збільшено до 235626 тис. грн, що на 34,26 більше ніж у 2016 році. Незначно збільшилася амортизація у 2017 р. лише на 0,46% у порівнянні з 2016 р. Інші операційні витрати навпаки, значно збільшилися у 2017 році та дорівнюють 314030 тис. грн, що 18,22 % більше ніж у попередньому році. В цілому витрати на ПАТ «НКМЗ» суттєво збільшилися у 2017 р. на 34,60 % та складають 4156086 тис. грн.

На ПАТ «Свроцемент-Україна» у 2017 р. відбулося значне збільшення матеріальних затрат та досягло максимального розміру порівняно з попередніми роками дане значення, яке становить 1 млн. 227 201 тис. грн, що більше на 144,52 % ніж у 2016 році. Також значне збільшення можна констатувати щодо витрат на оплату праці, завдяки тому, що у 2017 році їх було збільшено на 101,87 %. За рахунок збільшення витрати на оплату праці, збільшилися і відрахування на соціальні заходи у 2017 році на 126,20 % порівняно з 2016 р. та становлять 11799 тис. грн. В свою чергу, збільшено амортизацію до 33377 тис. грн, що на 1245 тис. грн більше або ж на 3,87 % у порівнянні з 2016 р. Інші операційні витрати також збільшено на 119,77 % у 2017 році порівняно з 2016 р. В цілому витрати підприємства суттєво збільшено на 132,90% у 2017 році та дорівнюють 1461179 тис. грн.

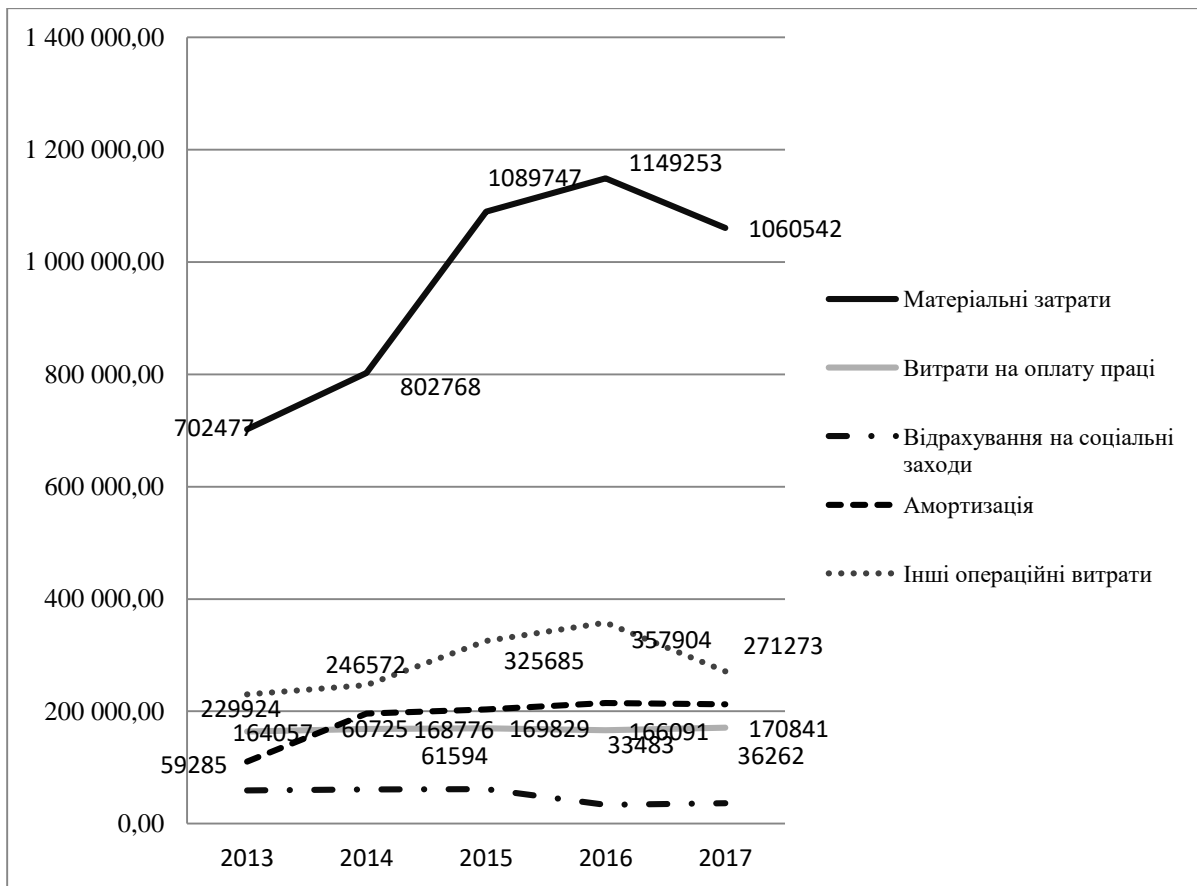

Рис. 10. Аналіз динаміки витрат за елементами на ПАТ «Енергомаш»

На ПАТ «Енергомаш» аналіз витрат за елементами показав, що матеріальні витрати у 2017 році зменшено на 88711 тис. грн або ж на 7,72 % порівняно з попереднім роком. Натомість збільшено витрати на оплату праці на 4750 тис. грн у 2017 році, порівняно з 2016 р. та становлять 170841 тис. грн. Відповідно, і збільшилися відрахування на соціальні заходи на 2779 тис. грн, що на 8,30 % більше ніж у 2016 році. Амортизація на кінець досліджуваного періоду зменшена на 1971 тис. грн та становить 212561 тис. грн. Зменшилися інші операційні витрати з 357904 тис. грн у 2016 році до 271273 тис. грн у 2017 році або ж менше на 24,21 %. В цілому витрати підприємства у 2017 році зменшилися на 8,84 % порівняно з попереднім.

На ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування» зафіксовано різке збільшення значення матеріальних затрат у 2017 році, яке становить 92235 тис. грн або ж 64,50% більше ніж у 2016. Також збільшено витрати на оплату праці з 29070 тис. грн у 2016 році до 43664 тис. грн у 2017 році, що майже удвічі більше. Збільшення даного значення зумовило зростання відрахувань на соціальні заходи у 2017 р., яке становить 8756 тис. грн. В свою чергу, амортизація також збільшилася на 9896 тис. грн., що майже на 96 % (95,72 %). Інші операційні витрати збільшилися з 22505 тис. грн у 2016 році до 37076 тис. грн у 2017 р., або на 64,75 %. В цілому витрати підприємства зросли у 2017 році до 201965 тис. грн або ж на 63,03 %.

Отже, провівши аналіз динаміки витрат за елементами на підприємствах, що досліджуються, можемо зробити наступні висновки:

- аналіз структури операційних витрат показав, що на ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» найбільшу частку займають матеріальні витрати у 2016 р. – 51,88 % та у 2017 р. – 70,06 % відповідно. Даний показник збільшився у 2017 р. на 18,4 п. порівняно з 2016 р. Найменшу частку структури займає амортизація не тільки за два останні роки, але й протягом всього періоду, у 2017 р. амортизація зменшилася на 0,81 % порівняно з 2016 р. Щодо аналізу структури на ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», то матеріальні витрати також займають найбільшу частку у 2016 р. – 47,41 %, у 2017 р. – 44,48 % що на 12,43 п. менше. Найменшу частку займає амортизація у 2017 році та становить 6,96 %, що на 4,14 пункти більше ніж у 2016 р.

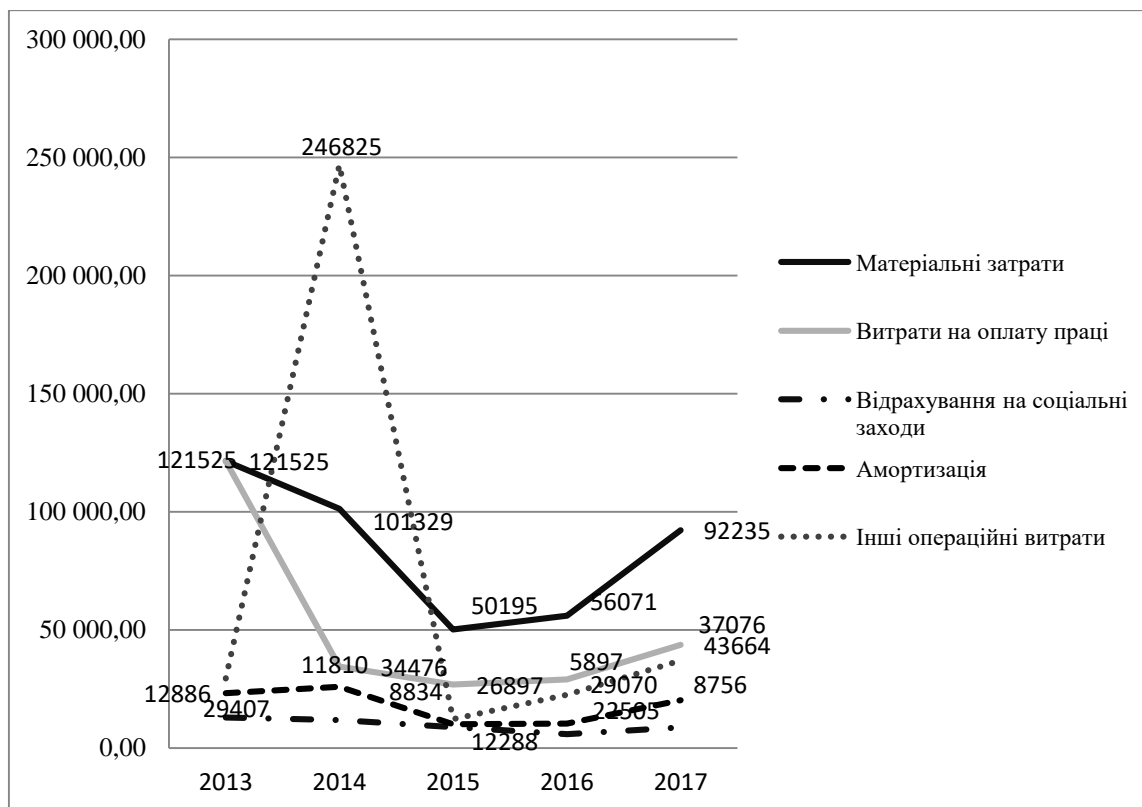

Рис.11. Аналіз динаміки витрат за елементами на ПАТ «КЗВВ»

- На ПАТ «Євроцемент-Україна» найбільшу питому вагу складають також матеріальні затрати та дорівнюють у 2016 р. – 83,99 %, а от у 2017 р. значно менше – 75,47 %, адже відбулося зменшення на 8,52 пункти. Найменшу частку у структурі займають відрахування на соціальні заходи та дорівнюють у 2016 р. – 0,81 %, а у 2017 р. – 1,42 %, питома вага відрахувань на соціальні заходи збільшилася на 0,61 пункти у порівнянні з 2016 роком.

- Аналогічна ситуація щодо найбільшої питомої ваги серед витрат зображена на ПАТ «Енергомаш» та ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування», оскільки у 2016 р. її значення дорівнювало 60,55 та 45,67 % відповідно, а у 2017 році на ПАТ «Енергомаш» відбулося зменшення матеріальних затрат на 5,08 пункти, а на ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування» навпаки затрати збільшилися на 7,80 пункти.

Висновки. Таким чином, оцінка сучасного стану витрат великих промислових підприємств вказує, що на їх поведінку в більшій мірі впливають особливості функціонування підприємства. Економічний аналіз має в повній мірі оцінити усі вище зазначенні витрати та сформулювати заходи щодо їх оптимізації в умовах динамічних змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Список використаної літератури:

1. Гайдасенко О. Аналіз витрат підприємства та їх структуризація // *О.Гайдасенко, І.Малицька* // Облік. Економіка. Менеджмент: наукові нотатки. – 2016. – Вип. 1 (9). – Ч. 1. – С. 79-84 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4680/1/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%20%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D1%97%D1%85%20%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>.
2. Соціально-економічне становище України за січень-квітень 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2018/publ_05_2018_u.html.

References:

1. Gajdajenko, O. and Malyc'ka, I. (2016), «Analiz vytrat pidpryjemstva ta i'h strukturyzacija», *Oblik. Ekonomika. Menedzhment: naukovi notatky*, Issue 1 (9), Part 1, pp. 79-84, [Online], available at: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4680/1/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%20%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D1%97%D1%85%20%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>
2. Social'no-ekonomichne stanovyshe Ukrainy za sichen'-kviten' 2018 roku, [Online], available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2018/publ_05_2018_u.html

Фокін Олександр Костянтинович – здобувач кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

– економічний аналіз виробничих витрат великих промислових підприємств.

Стаття надійшла до редакції 04.01.2019.